

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 31/2001 vp

Valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2001

Puolustusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä syyskuuta 2001 lähettäessään valtioneuvoston selonteon Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2001 (VNS 2/2001 vp) puolustusvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että valtiovarainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa puolustusvaliokunnalle.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaostossa.

Asiantuntijat

Turvallisuus- ja puolustusjaostossa ovat olleet kuultavina

- puolustusministeri Jan-Erik Enestam, osastopäällikkö Eero Lavonen, osastopäällikkö Matti Niemi, kaupallinen neuvos Arto Koski, kehittämisjohtaja Hannu Vuorinen, talousjohtaja Timo Norbäck, eversti Markku Arola, neuvotteleva virkamies Eero Paukkunen, hallinnollinen sihteeri Matti Piispanen, hallitussihteeri Helena Partanen ja komentaja Henrik Nystén, puolustusministeriö
- yksikön päällikkö Elina Kalkku ja talousjohtaja Pekka Mattila, ulkoasiainministeriö
- pelastusylijohtaja Pentti Partanen, poliisijohtaja Kari Rantama, kontra-amiraali Jaakko Smolander, talusjohtaja Veli Hytönen ja poliisitarkastaja Seppo Juvonen, sisäasiainministeriö

- poliisineuvos Teuvo Veijalainen, liikkuva poliisi
- suojelupoliisin päällikkö Seppo Nevala ja osastopäällikkö Matti Simola, suojelupoliisi
- apulaispäällikkö Kauko Aaltomaa, keskusrikospoliisi
- lainsäädäntöneuvos Hannu Taipale, neuvotteleva virkamies Pekka Pelkonen ja vanhempi budjettisihteeri Päivi Valkama, valtiovarainministeriö
- kansliapäällikkö Juhani Korpela, liikenne- ja viestintäministeriö
- johtaja Markku Tapio, osastopäällikkö Bo Göran Eriksson ja erikoistutkija Eero Auvinen, kauppa- ja teollisuusministeriö
- kenraalimajuri Jouko Oittinen, kenraaliluutnantti Olavi Jäppilä, lääkintäprikaatikenraali Timo Sahi, insinöörikenraalimajuri Kalle Ukkola, eversti Jouko Alasjärvi, eversti Markku Riittinen ja everstiluutnantti Petri Hulkko, Pääesikunta
- esikuntapäällikkö, prikaatikenraali Pekka Tuunanen, Ilmavoimien esikunta
- lippueamiraali Pertti Malmberg, Merivoimien esikunta
- komentaja, kenraaliluutnantti Vesa Kämäri, Itäinen maanpuolustusalue
- komentaja, eversti Juhani Tyynelä, Oulun sotilasläänin esikunta
- eversti Pentti Väänänen, majuri, pääluottamusmies Seppo Koivumäki ja alueluottamusmies Ossi Turunen, Puolustusvoimien materiaalilaitos

- johtaja Jyrki Ipatti ja hallintojohtaja Pekka Salojärvi, Puolustushallinnon rakennuslaitos
- yliohtaja Mika Purhonen, Huoltovarmuuskeskus
- komentaja Esko Kaunisto, Hangon rannikkopatteristo
- everstiluutnantti, apulaisjohtaja Ensio Paalijärvi, Ilmasotakoulu
- komentaja, eversti Timo Suutarinen, Panssariprikaati
- komentaja, eversti Arto Rätty, Porin Prikaati
- komentaja, everstiluutnantti Erik Erroll, Uudenmaan Prikaati
- komentaja, everstiluutnantti Timo Aikasalo ja yliluutnantti Ari Hurme, Varsinais-Suomen Ilmatorjuntarykmentti
- everstiluutnantti Niilo-Kustaa Malmivaara, Iisalmen asevarikko
- komentaja Matti Rautonen, Kuopion asevarikko
- everstiluutnantti Timo Rotonen, Oriveden asevarikko
- majuri Antti Lindqvist, Suojeluvarikko
- majuri Mikko Kemppainen, Sääksjärven asevarikko
- yliluutnantti, hallintopäällikkö Pekka Lahdenperä, Vammalan asevarikko
- johtaja Jari Panhelainen, Senaatti-kiinteistöt
- kaupunginhallituksen puheenjohtaja Keijo Larila ja kaupunginjohtaja Tom Axberg, Hangon kaupunki
- kaupunginjohtaja Martti Harju, Iisalmen kaupunki
- kunnanjohtaja Olli Viitasaari, Lempäälän kunta
- kaupunginjohtaja Tapani Venho, Oriveden kaupunki
- kaupunginjohtaja Paavo Salli, Vammalan kaupunki
- pääluottamusmies Raimo Nieminen, Nammo Lapua Oy
- toimihenkilöiden yhdyshenkilö Leif Blomberg, Nexplo Vihtavuori Oy
- pääluottamusmies Reino Sivonen, Patria Vammas Oy
- järjestösihteeri Erkki Kolu, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry
- insinöörikapteeni Ari Rautakorpi, Maanpuolustuksen Insinöörit ry
- hallituksen jäsen Hannu Rajahalme, Maanpuolustuksen Teknisten Toimihenkilöiden Liitto MTTL ry
- pääluottamusmies Veli-Matti Mattila, Merivartioliitto ry
- luottamusmies, varastomestari Eero Jokinen, Oriveden asevarikko
- puheenjohtaja Harri Sirén, Päälystöliitto ry
- pääluottamusmies Markku Pietikäinen, Rajavartioliitto ry
- toiminnanjohtaja Olli Nyberg, Reserviläisliitto — Reservin Aliupseerien Liitto ry
- varapuheenjohtaja Petteri Leino, Sotilasammattiliitto ry
- puheenjohtaja Pekka Salomaa, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto
- I varapuheenjohtaja Kari Vilamo, Suomen Reserviupseeriliitto
- everstiluutnantti, puheenjohtaja Pekka Kouri, Upseeriliitto ry
- sopimussihteeri Jorma Viiala, Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry
- johtaja Markku Lakomaa, Puolustusteollisuusyhdistys ry.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Selonteossa on kyse vuonna 1997 eduskunnalle annetun selonteon "Euroopan turvallisuuskehitys ja Suomen puolustus" tarkistuksesta. Tässä selonteossa esitettiin, että puolustuksen pitkäjänteinen suunnittelu edellyttää perusteellisen selonteon laatimista viimeistään vuonna 2005.

Tämänhetkisen tiedon valossa on päädytty siihen, että turvallisuuspoliittisen toimintalinjan ja puolustuksen pitkäjänteinen kehittäminen edellyttää seuraavan tällaisen selonteon laatimisen aikaistamista vuodelle 2004.

Nyt annetussa selonteossa Suomen puolustusratkaisun keskeisinä periaatteina säilytetään alueellinen puolustusjärjestelmä ja yleinen asevelvollisuus. Varusmiespalveluksen suorittaneiden määrän ennustetaan pysyvän noin 80 prosentissa myös tulevaisuudessa. Kertausharjoitukset ovat olennainen osa puolustusjärjestel-

män ylläpitoa. Sotilaalliseen puolustukseen varaudutaan koko valtakunnan alueella.

Selonteossa esitetty puolustuksen kehittämisohjelma edellyttää, että puolustushallinnon rahoituksen keskiarvo vuosina 2003—2008 on enintään 10,8 miljardia markkaa vuodessa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valtiovarainvaliokunta tarkastelee tässä lausunnossaan toimialansa mukaisesti annettua selon- tekoa ennen muuta valtion talousarvion näkökul- masta. Valtiontaloudellinen näkökulma on lau- sunnossa ensisijainen kriteeri arvioitaessa myös selonteossa esitettyjen toimenpiteiden tarkoituk- senmukaisuutta.

Vuoden 1997 selonteosta antamassaan lau- sunnossa (VaVL 10/1997 vp) valtiovarainvalio- kunta totesi, että puolustuksen kehittäminen tehokkaaksi ja taloudelliseksi edellyttää pitkäjän- teistä suunnittelua, jossa tavoite on vuosikym- menen päässä. Koska sekä taloudelliseen kas- vuun että turvallisuusympäristön kehitykseen si- sältyy epävarmuustekijöitä, on puolustuksen ke- hittämislinjauksia ja rahoitustasoa syytä arvioi- da perusteellisemmin noin neljän vuoden vä- lein. Tästä näkökulmasta valtiovarainvaliokunta pitää selonteossa esitettyä välitarkistusta tar- peellisena ja katsoo, että seuraavan perusteelli- sen selonteon aikaistaminen yhdellä vuodella on paikallaan.

Rahoituskehykset

Selonteon mukainen puolustuksen kehittämis- ohjelma edellyttää, että puolustushallinnon ra- hoitus on 10,2 miljardia markkaa vuonna 2002, seuraavana vuonna 10,4 miljardia markkaa ja 10,6 miljardia markkaa vuonna 2004. Vuosina 2003—2008 rahoituksen keskiarvo on enintään 10,8 miljardia markkaa vuodessa. Tämä rahoi-

tus on määritelty vuoden 2002 hintatasossa, jota tarkistetaan menokehyksiä vahvistettaessa Ti- lastokeskuksen puolustusministeriön hallin- nonalan osalta laskeman julkisten menojen hin- taindeksin mukaisesti.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että edellä mainitut rahoituskehykset eivät selonteon mu- kaisesti pidä sisällään puolustushallinnon kiin- teistöuudistuksen kustannuksia. Valiokunta ei saatujen selvitysten perusteella pidä kiinteistö- uudistuksen toteutumista ylipäänsä tässä vai- heessa vielä selvänä eikä suunnitellussa muo- dossa tarkoituksenmukaisena. Puolustushallin- non kannalta kiinteistöuudistuksen budjettivai- kutukset muodostuvat lähinnä uusista pääoma- vuokrista sekä rakennusinvestointimomentin poistumisesta investointien siirtyessä rahoitetta- viksi liikelaitoksen vuokratuloin. Mikäli kiin- teistöuudistus olisi toteutettu jo vuonna 2002, edellä todettujen erien nettovaikutus rahoitus- kehykseen olisi ollut saadun selvityksen mu- kaan noin 362 miljoonaa markkaa. Toimintame- noihin näiden lisäksi vuokrien kautta tulevan erän suuruus riippuu kokonaisinvestointien (uu- disrakentaminen/peruskorjaukset) tasosta tule- vaisuudessa.

Kuten selonteosta ilmenee, EU-maat käytti- vät vuonna 2000 puolustukseensa keskimäärin 2,0 prosenttia bruttokansantuotteestaan. Näistä naapurimaamme Ruotsin puolustusmenot olivat absoluuttiselta markkamäärältään 28,5 miljar- dia markkaa. Samana vuonna Nato-maa Norja käytti puolustukseensa 20,3 miljardia markkaa.

Vuoden 1997 selonteon liitteessä määriteltiin Suomen puolustuksen rahoitustarve vuosille 2000—2008. Julkisten menojen hintaindeksillä

korjattuna tämä määrärahataso olisi tarkoittanut 10 413 miljoonan markan tasoa vuonna 2000 ja 11 014 miljoonan markan tasoa vuonna 2001. Lisätalousarvioiden jälkeen puolustushallinnon määrärahat olivat viime vuonna 10 056 miljoonaa markkaa. Kuluvan vuoden määrärahataso on varsinaisessa talousarviossa ja kahdessa lisätalousarviossa yhteensä 9 937 miljoonaa markkaa. Toteutuneiden määräraha-kehysten jääminen vuoden 1997 selonteossa esitettyjen rahoitustasojen alle hidasti saadun selvityksen mukaan puolustusvoimien rakennemuutoksen toteuttamista.

Vuoden 2001 selonteon valmistelussa turvallisuus- ja puolustusasiainkomitealle tehdyt selvitykset osoittivat, että vuoden 1997 selonteon sisältämien kehittämishankkeiden toteuttaminen olisi edellyttänyt yli 13 miljardin markan vuositasolla olevia määrärahoja. Keskustelujen jälkeen komitea päätyi esittämään sopeutettua puolustushallinnon rahoituskehystä, joka vuositasolla olisi 11,8 miljardia markkaa. Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa valiokunnassa päädyttiin tätä vielä miljardia markkaa alempaan vuosittaiseen rahoituskehukseen eli edellä todettuun 10,8 miljardiin markkaan vuosina 2003—2008.

Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että suunnitellut rahoituskehykset ovat realistiset ja toteuttamiskelpoiset. Niiden on myös käytännössä mahdollistettava selonteossa esitettyjen toimenpiteiden toteutus. Valiokunta katsoo, että vuoden 1997 selonteko ei täyttänyt näitä ehtoja; selonteon tekstiosa ja liitteenä olleet rahoituskehykset eivät olleet yhteismitalliset.

Nyt ehdotetussa selonteon tarkistuksessa esitetty rahoituskehykset vuosille 2002—2008 mahdollistavat puolustushallinnolta saadun selvityksen mukaan vuoden 1997 selonteossa käynnistetyn puolustusvoimien rakennemuutoksen jatkamisen. Esitetty rahoitustaso mahdollistaa myös strategisen iskun torjuntakyvyn luomisen rajoitetusti ja edellytysten luomisen 2010-luvun puolustuskyvyn kehittämiselle. Laajamittaisen hyökkäyksen torjuntakykyä supistetaan aieman selonteon tasosta vähentämällä sodanajan joukkojen enimmäisvahvuus 350 000 henki-

löön. Vuoden 1997 selonteon mukainen enimmäisvahvuus, 430 000 henkilöä, mikä toiminnallisista lähtökohdista voisi olla perusteltu, merkitsisi edellä todettujen rahoituskehysten nostamista.

Vuosien 2002—2004 osalta selontekoon sisältyy rahoitustarpeen jakautuminen materiaalihankintojen, toimintamenojen ja puolustusministeriön määrärahojen kesken. Vuosien 2005—2008 rahoitustarve on selonteossa esitetty kokonaissummana. Selonteossa ei ole esitetty tulevien vuosien osalta tarkempia rahoituslaskelmia. Valtiovarainvaliokunnalla ei saamiensa tietojen perusteella ole edellytyksiä arvioida pitävästi esimerkiksi sitä, missä määrin voimavarat riittävät sekä strategisen iskun torjuntakyvyn luomiseen että alueelliseen puolustukseen.

Vuosien 2005—2008 rahoitustarve ennen muuta materiaalihankintojen osalta täsmentyy lähivuosina. Selonteossa edellytetään tehtäväksi tutkimus maavoimien ensi vuosikymmenen tehokkaimpien asejärjestelmien valinnan perusteeksi. Tämän tutkimuksen tulee antaa perusteet vuoden 2004 selonteon linjauksille. Lisäksi selonteon mukaan suoritetaan useita muitakin tutkimuksia, jotka liittyvät puolustusvoimien materiaalihankintoihin.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että ehdotetut rahoituskehykset eivät mahdollista luopumista jalkaväkimiinoista ja niitä korvaavien järjestelmien hankintaa. Vuonna 1997 jätetyn jalkaväkimiinatyöryhmän raportin sisältämien alustavien arvioiden mukaan jalkaväkimiinoja korvaavien nykyaikaisten miinoittamisjärjestelmien hankkimisesta aiheutuisi 4,4—4,8 miljardin markan lisärahoitustarve. Tämä tarkoittaisi kymmenen vuoden siirtymäkaudella keskimäärin 440—480 miljoonan markan vuotuista lisärahoitusta.

Puolustusvoimien rakennemuutos

Kuten edellä on käynyt ilmi, puolustukseen osoitettavalla rahoituksella ei kyetä ylläpitämään nykyisenlaajuisia sodanajan puolustusvoimia. Siksi on asteittain lopetettava niiden joukkojen kouluttaminen, joiden asejärjestelmät poistuvat käytöstä 2010-luvun alkuun mennessä.

sä. Keskeistä valiokunnan mielestä on, että yleisen asevelvollisuuden ja alueellisen puolustusjärjestelmän katsotaan tarjoavan vahvan perustan puolustuksen kehittämiseksi myös tulevaisuudessa.

Vuoden 1997 selonteon mukaisessa rakenne muutoksessa ei vapautunut varsinaisia uudelleen kohdennettavia rahoitusresursseja. Kohdennettavissa olleet resurssit kuuluivat olemassa olevan toiminnan ylläpitoon, koska puolustusvoimien toimintamenoihin ei kyetty osoittamaan selonteon mukaisia määrärahoja eikä niissä otettu huomioon indeksitarkistuksia.

Tällä kertaa selonteossa esitetään lakkauttaviksi Varsinais-Suomen ilmatorjuntarykmentti, Hangon rannikkopatteristo, Iisalmen, Oriveden, Sääksjärven ja Vammalan asevarikot sekä Suojeluvälikko. Lisäksi selontekoon sisältyy pienempiä rationalisointitoimenpiteitä.

Nykyistä väkijärjestelmää pidetään liian laajana 350 000 henkilön puolustusvoimille ja sen hallinnon osuus kokonaistoiminnoista on saadun selvityksen mukaan liian suuri. Selonteossa lähdetään siitä, että väkijärjestelmää tulee keskittää ja mahdollisuudet kumppanuuteen teollisuuden ja muun yhteiskunnan kanssa selvittää. Suurimmat säästöt väkijärjestelmän lakkauttamisessa on katsottu tulevan kiinteistö- ja palkkamenoihin. Valiokunnalle esitetyn arvion mukaan esitettyjen väkijärjestelmien lakkauttamisen seurauksena noin 200 henkilön työpanos voidaan kohdentaa muun muassa uusiin teknisiin tehtäviin. Erityisesti henkilöstömenojen säästö on laskennallinen, koska puolustusvoimat tarvitsee henkilöstöä uusille osaamisalueille. Uudelleenkohdentamisen lisäksi selonteon mukaiset toimet ilmeisesti merkitsisivät noin 200 siviilitehtävän vähentämistä jo vuosina 2003—2004.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan rationalisointitoimia on valmisteltu ilman, että henkilöstö olisi ollut valmistelussa mukana. Kaikilta osin rationalisointitoimet eivät edusta myöskään pitkäjänteistä suunnittelua. Monilla nyt lakkautettaviksi esitetyillä väkijärjestelmillä on viime vuosina uudistettu toimintoja ja tiloja, mitkä nyt ovat osoittautumassa turhiksi investoinneiksi. Saadun informaation perusteella valiokunta

pitää myös mahdollisena, että ilmatorjuntajoukkoyksikön perustaminen Panssariprikaatiin on vain väliaikaisratkaisu.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että joukko-osastojen ja väkijärjestelmien lakkauttamiset koskevat ennen muuta niiden tärkeintä voimavaraa eli henkilöstöä. Vaikka osa lakkauttamisista on hallinnollisia toimenpiteitä ja toiminnot jatkuvat jossakin muodossa jopa samalla paikkakunnalla, niillä on henkilöstövaikutuksia. Useissa tapauksissa työpaikan säilyttäminen merkitsee siirtymistä toiselle paikkakunnalle. Valiokunta katsoo, että siirrot tulisi niin pitkälle kuin mahdollista toteuttaa pääsääntöisesti hakeutumismenettelynä.

Rationalisointitoimenpiteistä henkilöstölle aiheutuvat haittavaikutukset on pyrittävä minimoimaan. Henkilöstön työllistäminen ja puolustusvoimien käytöstä poistuvan infrastruktuurin hyödyntäminen on oltava keskeisiä tavoitteita. Työllistäminen edellyttää myös taloudellisia tukitoimenpiteitä esimerkiksi uudelleenkoulutuksen muodossa. Valtiovarainvaliokunta pitää myönteisenä, että puolustusministeriö on saadun tiedon mukaan perustamassa erillisen työryhmän, jonka tehtävänä on ohjata ja koordinoida valtion- ja kunnallishallinnon viranomaisten sopeuttamistoimenpiteitä. Myös alueellisia ja paikallisia tukiryhmiä on tarkoitus perustaa helpottamaan sopeutumista muutoksiin. Toiminnallisesti ja henkilöstön kannalta muutokset saattaisivat edellyttää joissakin tapauksissa myös ehdotettua hitaampaa toimintojen alasajoa.

Selonteossa 2001 linjatun puolustusvoimien rakennemuutoksen on arvioitu aiheuttavan yhteensä noin 80 miljoonan markan kustannukset vuosina 2002—2004. Menot muodostuvat saadun selvityksen mukaan henkilöstökustannuksista, toimitilakustannuksista ja toimintojen siirroista syntyvistä kustannuksista.

Rakennemuutoksen tuottama rationalisointi-hyöty arvioidaan vuositasona noin 175 miljoonaksi markaksi. Tämä jakaantuu valiokunnan saaman selvityksen mukaan seuraavasti:

— varusmieskoulutus (IT ja RT) n. 40—60 miljoonaa markkaa

- varikkotoiminta (tuotanto ja varastointi) n. 50—60 miljoonaa markkaa
- muut (kaluston käyttö, järjestelmät, kumpu-panuus) n. 65—85 miljoonaa markkaa.

Saavutetuista hyödyistä saadaan noin kolmasosa tila- ja aluehallinnasta, neljäsosa henkilöstöstä ja loput toiminnan rationalisoinnista. Rationalisointihyöty kertyy täysimääräisesti vuodesta 2006 alkaen.

Valtiovarainvaliokunta korostaa, että rationalisointitoimenpiteillä saatava nettosäästö jää varsin pieneksi. Toimenpiteitä ei olekaan perusteltu ensisijaisesti valtiontaloudellisin syin. Valiokunta toteaa, että tällaisten toimenpiteiden kokonaistaloudelliset vaikutukset tulee selvittää ennen niiden toteuttamista.

Puolustusvoimien rakennemuutosta on saadun selvityksen mukaan tarkoitus laajentaa, jotta puolustusvoimien voimavarat voidaan tasapainottaa. Rationalisoinnilla on tarkoitus vapauttaa resursseja keskeisten tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Tavoitteena on tehostaa ennen muuta puolustusvoimien koulutusorganisaation ja -infrastruktuurin käyttöä.

Kotimainen puolustustarviketeollisuus

Vuonna 1997 annetussa selonteossa lähtökohtana oli hallitusohjelmassakin mainittu tavoite turvata kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toimintaedellytykset sekä riittävällä kotimaisella tilauskannalla että edistämällä alan kansainvälistä työnjakoa.

Käsiteltävänä olevassa selonteossa todetaan, että sotilaallisen maanpuolustuksen tuontiriippuvuus on kasvanut, mikä merkitsee uhkaa kriisitilanteessa. Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että kotimaiselta teollisuudelta tehtävien hankintojen osuutta pyritään lisäämään siten, että vuoden 2003 loppuun mennessä vähintään puolet puolustusmateriaalihankintoihin käytettävissä olevista määrärahoista kohdistuu kotimaahan ottaen huomioon vastakaupat ja materiaalin elinjakso kustannukset. Saadun selvityksen mukaan puolustusministeriö on asettanut työryhmän selvittämään tämän vaatimuksen toteuttamista.

Selonteossa todetaan myös, että puolustusmateriaaliteollisuuden kansainvälisen yhteistyön tavoitteena on luoda kotimaiselle teollisuudelle edellytyksiä toimia eurooppalaisen teollisuuden merkittävänä yhteistyökumppanina. Tämä edellyttää valiokunnan käsityksen mukaan huomattavasti nykyistä merkittävämpää panostusta tutkimus- ja kehitystoimintaan. Näköpiirissä on, että puolustusteollisuus verkottuu jatkossa yhä enenevässä määrin sekä tuotekehityksessä että tuotannossa alan kansainvälisten osajien kanssa. Tähän tavoitteeseen pyrittiin muun muassa Patria Industries Oyj:n omistusjärjestelyissä. Panostuksella tutkimukseen ja tuotekehitykseen on pyrittävä siihen, että teollisuus voi jatkossa osallistua hankintoihin oman alajärjestelmänsä toimittajana, ehkä myös kokonaisvastuullisena järjestelmätoimittajana. Lyhyellä tähtäyksellä tärkein tavoite on päästä osallistumaan puolustusvoimien ulkomailta tapahtuviin järjestelmähankintoihin. Pidemmällä tähtäyksellä tavoitteena tulee olla pääsy mukaan kehitystyöhön, jolloin Suomi ei olisi enää valmiiksi kehitetyn järjestelmän ostaja.

Kotimaisen puolustustarviketeollisuuden ongelmallisina alueina on raskas ampu- ja räjähdystarviketeollisuus. Selonteossa on todettu, että sodanajan edellyttämää ruuti- ja ammustuotantoa ei kyetä enää ylläpitämään käytettävissä olevalla puolustushallinnon rahoituksella. Valiokunnan mielestä kotimainen ruuti- ja ammustarviketuotanto on säilytettävä jo riittävän huoltovarmuuden takaamiseksi. Vuoden 2004 selonteon valmistelun yhteydessä on myös selvitettävä, mitä muuta puolustusvälineteollisuutta Suomessa tarvitaan sotilaallisessa kriisitilanteessa ja luotava toimintastrategia tämän säilyttämiseksi ja kehittämiseksi.

Kotimaisen puolustustarviketeollisuuden uhkana valtiovarainvaliokunta näkee sen, että puolustusvoimien materiaali- ja palvelutarpeet suuntautuvat lisääntyvästi sellaisiin järjestelmiin ja tarvikkeisiin, joita ei valmisteta kotimaassa. Ilman kansainvälistä verkottumista niiden valmistus kytkeytyy ja riittäviä resursseja ei Suomeen voitane myöskään aikaansaada kannattavasti.

Kriisinhallinta

Kuten selonteossa on todettu, kansainvälisten tehtävien lisääntyminen ja toiminnan monipuolistuminen edellyttävät puolustusvoimien voimavarojen kohdentamista. Sinänsä kansainvälisiin tehtäviin käytetään tällä hetkellä vain pari prosenttia puolustusbudjetista. Rauhanturvaa- mistoimintaan osallistumiseen vuodelle 2001 on valtion talousarviossa sekä lisätalousarvioissa varattu ulkoasiain- ja puolustusministeriön pääluokissa määrärahoja yhteensä 430 miljoonaa markkaa.

Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan on huomioitu myös vuoden 2002 talousarvioesityksessä. Osallistumisvalmiuk- siemme parantamiseksi on käynnistetty kehittä- misohjelma, jonka koko arvo on 400,5 miljoonaa markkaa. Kehittämishjelma on tarkoitettu sellaisen materiaalin hankintaan, joka ei sisälly puolustusvoimien nykyisiin tilausvaltuuksiin ja materiaalihankkeisiin ja jota ei muutenkaan han- kita sotavarustuksena sodanajan joukoille. Ke- hittämishjelma on huomioitu puolustusministe- riön vuosien 2003—2006 TTS-laadintaohjeissa ja se on tarkoitus toteuttaa valtioneuvoston selonteon rahoitustason puitteissa. Selonteon mukaisesti tällaisen materiaalin hankinta kate- taan kuitenkin puolustusvoimien määrärahojen ulkopuolelta. Määräraha on suunniteltu budje- toitavaksi rauhanturvaa- mistoiminnan kalusto- ja hallintomenoihin tarkoitettulle arviomääräraha- momentille vuosille 2002—2006. Vuoden 2002 osuus kehittämisohjelman menoista on 20 mil- joonaa markkaa.

Siviilikriisinhallintaan osallistuminen rahoi- tetaan pääosin ulkoasiainministeriön pääluokas- ta. Selonteossa todetaan voimavarojen kehittä- misen edellyttävän tarvittavan lisärahoituksen varmistamista myös muiden ministeriöiden osal- ta. Vastuuta valmiuksista ja siis myös tarvitta- vasta budjettirahoituksesta on ollut tarkoitus ja- kaa nykyistä laajemmalle. Ajatuksena on, että erityisesti Euroopan unionissa asetettujen ta- voitteiden saavuttaminen on nyt ao. viranomais- ten vastuulla. Määrärahatarpeet kuitenkin koor- dinoidaan yhteistyössä eri ministeriöiden kes- ken.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että eri minis- teriöiden tulisi yhdessä koordinoitua varautua esittämään tarpeelliset määrärahat pääluokkiin- sa kehittääkseen valmiuttaan osallistua kansain- välisiin siviilikriisinhallintatehtäviin. Sisä- asiainministeriön on varauduttava kotimaanval- miuksien koordinaatiotehtävän edellyttämiin li- säkustannuksiin. Ulkoasiainministeriö vastaisi edelleen siviilikriisinhallintahenkilöstön palk- kaamisesta EU:n ja kansainvälisten järjestöjen operaatioihin.

Sisäinen turvallisuus ja terrorismin torjunta

Selonteossa on kiinnitetty huomiota siihen, että kansainvälisen riippuvuuden ja globaalitalou- den kehittymisen myötä yhteiskunnat ovat tul-leet yhä haavoittuvammiksi kansalliset rajat ylit- täville riskeille ja uhkille. Esimerkiksi terroris- mi on uhka kansainväliselle turvallisuudelle ja ihmisoikeuksien toteuttamiselle, demokratialle ja oikeusvaltiolle. Vaikka Suomeen kohdistuvaa terrorisminuhkaa ei selonteossa ole arvioitu merkittäväksi, on sellaiseen etenkin 11.9.2001 USA:ssa tapahtuneiden terroritekojen jälkeen varauduttava.

Kokonaisuutena selontekoon sisältyviä väes- tön suojaamista koskevia esityksiä voidaan pi- tää sinänsä oikeina. Nykyisten uhkatekijöiden edellyttämää väestön suojaamistarvetta ja suo- jautumisessa käytettävää kokonaisstrategiaa ja suojautumiskeinoja sen sijaan ei ole selvitetty riittävästi.

Laajan turvallisuuden ja ennen muuta sisäi- sen turvallisuuden näkökulmasta valtiovarain- valiokunta pitää selonteon puutteena, että kehit- tämistoimenpiteiden kustannuksiin on otettu kantaa vain puolustusvoimien osalta. Sisäasiain- ministeriön arvion mukaan väestön suojaamista koskevat kehittämisesitykset aiheuttavat vuo- teen 2008 mennessä yli 40 miljoonan markan li- säkustannukset verrattuna valtion nykyisten me- nokehysten tasoon. Pelastustoimen osuudesta si- viilikriisinhallintaan aiheutuisi vajaan 20 mil- joonan markan lisäkustannukset samalla ajan- jaksolla.

Uusien uhkien, mukaan lukien terrorismi, vaikutukset poliisitoimintaan ovat myös Suomessa hyvin konkreettiset. Uudet, ulkoisista syistä johtuvat tehtävät ja velvoitteet vaikuttavat välittömästi poliisin perustehtävän hoitamismahdollisuuksiin ja heikentävät esimerkiksi hälytyspalveluja ja rikostutkintaa. Saadun selvityksen mukaan poliisi on joutunut jo nyt terrorismin torjunnan näkökulmasta arvioimaan eri poliisiyksiköiden tehtäviä ja voimavaroja.

Valtiovarainvaliokunta kiinnittää huomiota erityisesti suojelupoliisin resursseihin terrorismin torjunnassa. Tällä hetkellä toiminta tapahtuu olemassa olevin voimavaroin ja normaali-ajan miehityksen puitteissa vahvistettuna muutamalla sisäisellä siirrolla. Käytännön kenttäval-

vonnan ja tiedonkeruun lisäksi joudutaan panostamaan myös asiantuntijatehtäviin kansainvälisesti ja kansallisesti.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että sisäisen turvallisuuden painopisteet ja voimavarat kaipaisivat perusteellista selvitystyötä. Tätä selvitystyötä kiirehtivät myös ajankohtaiset uudet uhkatekijät, joihin on viitattu edellä.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että puolustusvaliokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 27 päivänä marraskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Maria Kaisa Aula /kesk	Virpa Puisto /sd
vpj.	Kari Rajamäki /sd	Ola Rosendahl /r
jäs.	Olavi Ala-Nissilä /kesk (osittain)	Matti Saarinen /sd
	Pirjo-Riitta Antvuori /kok (osittain)	Anni Sinnemäki /vihr
	Matti Huutola /vas	Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
	Timo Ihamäki /kok (osittain)	Jukka Vihriälä /kesk
	Seppo Kääriäinen /kesk (osittain)	vjäs. Riitta Korhonen /kok (osittain)
	Reijo Laitinen /sd (osittain)	Mikko Kuoppa /vas
	Markku Laukkanen /kesk	Pirkko Peltomo /sd (osittain)
	Hanna Markkula-Kivisilta /kok	Jussi Ranta /sd (osittain)
	Tuija Nurmi /kok (osittain)	Pauli Saapunki /kesk.
	Mauri Pekkarinen /kesk (osittain)	

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.

ERIÄVÄ MIELIPIDE**Perustelut**

Selonteossa esitetään Oriveden, Sääksjärven ja Vammalan asevarikkojen lakkauttamista. Varikoiden lakkauttaminen merkitsee noin 200 siviilityöpaikan vähentämistä. Orivedellä on uuden aikaiset tilat varikon toiminnalle ja Vammalassa on varikkoalueella runsaasti erikoisvarusteisia rakennuksia ammusten varastointia varten. Sääksjärvelle on rakennettu lataamojen ympärille panssarisuoja. Jos varikot lakkautetaan, nämä arvokkaat investoinnit uhkaavat jäädä vaille käyttöä. Lakkautettavia toimintoja tarvitaan kuitenkin jollakin toisella paikkakunnalla, mikä aiheuttaa myös uusia kustannuksia.

Työllisyystilanne on erityisen hankala Orivedellä, josta on siirretty valtion toimintoja jo aikaisemmin pois, samalla kun yksityinen teollisuus on vähentänyt runsaasti työpaikkoja.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

ettei valtiovarainvaliokunnan olisi tullut lausunnossaan hyväksyä Oriveden, Sääksjärven ja Vammalan varikoiden lakkauttamista.

Helsingissä 27 päivänä marraskuuta 2001

Mikko Kuoppa /vas